

Güneş Şahin

<https://orcid.org/0000-0003-4245-9760>

Associate Professor, Çanakkale Onsekiz Mart University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, Department of History Education, Turkey, gunessahin@comu.edu.tr

Atf Künyesi | Citation Info

Şahin, G. (2024). Çanakkale'de Erken Cumhuriyet Döneminde Mesleki Örgütlenmeler: Toplumsal Dönüşümün İzinde. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (3), 1911-1928. <https://doi.org/10.46868/atdd.2024.787>

Çanakkale'de Erken Cumhuriyet Döneminde Mesleki Örgütlenmeler: Toplumsal Dönüşümün İzinde

Öz

Bu makale, Çanakkale'de Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından teşkilatlanmaya başlayan mesleki örgütlenmelerin kuruluş amaçları, yapısı ve işleyişlerine odaklanmaktadır. Osmanlı klasik döneminden itibaren devletin bütünleştirici unsurlarından biri olarak tanımlayabileceğimiz ahilik ve lonca teşkilatlanması ile başlayan örgütlenme süreci, değişik formlarda cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Çanakkale ekonomisinin temelini oluşturan bağcılık ve üzümçülük, denizcilik iş kolları ve inşaat işçilerinin örgütlü yapısının incelendiği araştırma makalesinde, cumhuriyetin kazanımlarının nasıl bir toplumsal dönüşüme aracılık ettiği yerel düzeyde tartışılacaktır. Böylece ulus-devletin bütünleştirici bakış açısı ile örgütlerin toplumun hangi ihtiyaçlarını karşıladığı ve yerel ekonominin nasıl verimli hale getirilebileceği üzerine bir değerlendirme yapabilmek mümkün olacaktır. Mesleki örgütlenmeleri sınıfsal bir mücadelenin ürünü görmeyi reddederek toplumsal gelişmeyi dayanışma içinde tesis eden Kemalizm, idealize ettiği sistemde; dernekler, birlikler ya da cemiyetler aracılığı ile söz konusu dayanışmayı sağlamayı hedeflemiştir. Bu açıdan bakıldığında Kuzey Ege'de bir sahil kasabası görünümünde olan 1930'lu yıllar Çanakkale'sinde sosyo-ekonomik toplumsal yapıyı sağlıklı bir biçimde analiz edebilmek için mesleki örgütlenmelerin üyelik yapılarını, nasıl yönetildiklerini ve sorumluluklarını incelemek önemli görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erken Cumhuriyet Dönemi, Cemiyetler, Çanakkale, Mesleki Örgütlenmeler

Professional Organisations in the Early Republican Period in Çanakkale: On the Trail of Social Transformation

Abstract

This article focuses on the founding purposes, structure and functioning of the professional organisations that started to be organised in Çanakkale after the proclamation of the Republic. The process of organisation, which began in the Ottoman classical period with the ahilik and guild organisation, which can be defined as one of the integrating elements of the state, continued in different forms in the republican period. In the research article, which examines the organised structure of viticulture and grape-growing, maritime business lines and construction workers, which form the basis of Çanakkale's economy, it will be discussed at the local level how the achievements of the republic mediated a social transformation. Thus, with the integrative perspective of the nation-state, it will be possible to make an assessment on which needs of the society the organisations meet and how the local economy can be made efficient. Kemalism, which refused to see professional organisations as the product of a class struggle and established social development in solidarity, aimed to ensure this solidarity through associations, unions or societies in its idealised system. From this point of view, it seems important to examine the membership structures of professional organisations, how they were managed and their responsibilities in order to analyse the socio-economic social structure of Çanakkale in the 1930s, a coastal town in the North Aegean.

Keywords: *Early Republican Period, Societies, Çanakkale, Professional Organisations*

Giriş

1930'lu yıllarda küçük bir sahil kasabası görünümünde olan Çanakkale'deki mesleki örgütlenmelerin, vatandaşların hangi ihtiyaçlarını karşılamak için kurulduklarını, fiziki yapılarını ve topluma sosyo-ekonomik açıdan katkılarının değerlendirildiği çalışmada öncelikle kavramsal çerçeve hakkında bilgi vermemiz uygun görünmektedir. Yurt çapında idealize edilen toplumsal dönüşümü, modernleşme hamleleri ile kurgulayan Cumhuriyet rejiminin 'toplumsal dayanışma' kavramını nasıl tanımladığına ve bu sürece nasıl gelindiğine bakmak da ayrıca faydalı olabilir. Şöyle ki işçilerin haklarını koruyan örgütlerin ve cemiyetlerin teşkilatlanması için işçi sınıfının var olması gerekir. Oysa kültürümüzde mesleki örgütlenmelerin tarihçesine baktığımızda ekonomisi tarıma dayalı Osmanlı Devleti'nde işçi hareketleri, Avrupa'daki işçi hareketlerinden daha geç bir döneme tesadüf eder (Duman & Bayburt, 2018). İnsanların oluşturdukları tüm örgütleri kapsayan derneklerin sanayi devrimi ile batıda örneklerine rastlamakla birlikte, Osmanlı klasik döneminde vakıflar, ahilik ve lonca teşkilatlarını, tamamlayıcı unsular olarak görürüz. Fakat Osmanlı'da vakıflar ve lonca teşkilatları, batıdaki sivil toplum anlayışından farklı olarak devleti ayrıştırıcı

değil; birleştirici rol üstlenmişlerdir (Lale & Kaymaz, 2019). Çaha'ya göre de lonca türü örgütlenmeler zengin bir sivil toplum alt yapısı oluşturmuşlardır ancak bunların hiçbiri batı Avrupa feodal yapısına benzer bir denetim mekanizması geliştirememişlerdir. Tersine Osmanlı'daki bu toplumsal kesimler devlete tabi ve devleti her koşulda önceleyen bir yaklaşım geliştirmişlerdir (Çaha, 1995). İşçi örgütlenmelerinin mazisi, 1908 II. Meşrutiyet'in siyasal özgürlük ortamında kurulan örgütlenmelere dayanmaktadır.¹ 1908'den sonra ticari faaliyetlerin yoğun olduğu yerlerde örgütlenmelere rastlanmaktadır. Örneğin 1910 yılı ortalarında İstanbul ve Selanik başta olmak üzere; İzmir, Zonguldak, Drama ve Kavala gibi kentlerdeki demiryolu, tütün yükleme ve maden işçileriyle marangozlar, terziler, kunduracılar, fırıncılar, matbaa işçileri, garsonlar ve pamuk ipliği bükümcüleri sendikalarda ve sendika dışı işçi kuruluşlarında örgütlenmiştir (Gülmez, 1983). 1924 Anayasası'nda sendika, grev, sosyal haklar gibi konularda net ifadeler olmamasına rağmen, örgütlenmeler konusunda 1925'e kadar hızlı bir gelişme yaşanmıştır (Duman & Bayburt, 2018). İleri'nin aydınlatıcı metnin de ifade ettiği üzere; tek parti iktidarı, kontrollü bir biçimde organize ettiği işçi örgütlenmelerini gösteri, grev, iş bırakma eylemlerinden imtina ederek gerçekleştirmiştir. Kaynaşmış, sınıfsız bir kitle söyleminden yola çıkan ulus-devlet, halkçılık üzerine tesis ettiği dayanışma ruhunu, işçi örgütlenme çabalarına entegre etmeme yolunu tercih etmiştir (İleri, 2008).

Toplanma, bir arada olma ve belli bir amaca hizmet etme amacından yola çıkılırsa mesleki örgütlenmeler; dernekler, birlikler teşkilatlar ya da cemiyetler olarak karşımıza çıkar. Anadolu'nun öncelikle büyük şehirleri olmak üzere, diğer şehirlerinde de tesis edilen söz konusu teşkilatlar, birebiriyle kaynaşmış ve ortak bir ideal etrafında birleşmiş, disiplinle çalışan vatandaş tipolojisini oluşturma amacı taşır. Yüceer'in 'Kemalizm' makalesinde ifade ettiği üzere:

“Kemalizm, sınıf mücadelesini reddeder ve gelişmenin toplumsal dayanışma içinde olmasını öngörür. Bu sistemde sosyolojik bir gerçek olan sınıf olgusu reddedilmez. Ama dayanışmacılık ruhuna sahip olan Türk toplumunun gelişmesi yönteminde toplumsal dayanışma ön almıştır. Kemalist yönetim, çalışmaya ve üretmeye dayanan bir sosyal düzen oluşturmayı programlamıştır” (Yüceer, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kemalizm/>).

Ulus-devlet anlayışında, sınıfsal bir mücadeleye ortam hazırlayan ya da hazırlayacak herhangi bir oluşuma müsaade edilmemiştir. Nitekim halkçılık anlayışı da bunu destekler yani sınıf

---

¹ “1909'da çıkan Tatil-i Eşgal Yasası, işçi ve işverenler arasında çalışma koşullarındaki düzeltmeye ve uyuşmazlıkları çözmeye yönelik bir girişimdir. Yasa, işçi örgütlenmelerine yasal bir engel getirmişse de tümüyle önlemiştir diğer yandan konuya yönelik hizmetleri yerine getiremeyen iş yerlerinde çalışan işçilerin cemiyetler yasası çerçevesinde örgütlenmesi de olanaklıdır” (Gülmez, 1983, s. 799-800).

ayrıcılıklarının reddini ve toplumsal barışı amaçlamıştır (Albayrak, 2010). CHF'nin 1931'de toplanan Üçüncü Büyük Kongresi'nde kabul edilen programda “*Kanunlar önünde mutlak bir müsavat kabul eden ve hiçbir ferde hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir cemaate imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı olarak kabul ederiz.*” ifadeleri ile aynı programda sınıf yok, iş bölümü var yan başlığı ile açıklanan “*devleti halkını ayrı ayrı sınıflardan mürekkep değil ve fakat ferdi ve içtimai hayat için iş bölümü itibariyle muhtelif mesai erbabına ayrılmış bir camia telakki etmek esas prensiplerimizdendir.*” ifadeleri de toplum içinde hali hazırda toplumsal dayanışmanın tesis edilmesi gerekliliğine işaret eder (CHF Nizamnamesi ve Parti Programı, 1931, s. 31-32). Nizamnamede; çalışma zümreleri olarak ifade edilen gruplar, küçük çiftçiler, küçük sanayii erbabı ve esnaf, amele ve işçi, serbest meslek erbabı, sanayi erbabı, büyük arazi ve iş sahipleri, tüccarlar olarak tanımlanmaktadır (CHF Nizamnamesi ve Parti Programı, 1931, s. 32). Bu çalışmanın içeriğini de Çanakkale'deki meslek gruplarının örgütlenme biçimleri ve işleyişleri oluşturmaktadır. Söz konusu örgütler yine CHF Nizamnamesinde (1931) “*...bunların her birinin çalışması, diğerinin ve umumi camianın hayat ve saadeti için zaruridir. Fırkamızın bu prensiple istihdaf ettiği gaye sınıf mücadelesi yerine içtimai intizam ve tesanüt temin ve birbirini nakzetsmeyecek surette menfaatlerde ahenk tesis eylemektedir. Menfaatler, kabiliyet ve çalışma dereceleriyle mütenasip olur.*” şeklinde izah edilen durum, Çanakkale özelinde değerlendirilmeye çalışılacaktır. Genelden özele doğru bir yol gibi düşünürsek, partinin işçiler hakkında merkezde aldığı kararların Çanakkale'de uygulanması ve hayata geçirilmesi hakkında bilgi sahibi olmamız, yerel düzeyde esnaf örgütlenmelerinin ve esnafın çalışma şartlarını anlamamızı sağlayacaktır. Böylece Çanakkale İnşaat işçileri, Sandalcılar ve Mavnacılar Cemiyeti ile Lapseki Bağcılar Birliği'nin fiziki yapıları, üyelerin çalışma koşulları incelenirken, birliklerin Çanakkale'nin ekonomik verimliliğini arttırmaya yönelik çalışmalarını görmemiz de mümkün olacaktır.

1. Çanakkale İnşaat İşçileri Cemiyeti

1930'lu yıllarda toplumsal hayatın dönüşümünde iş birliği çerçevesinde tasarlanan meslek örgütlenmeleri, toplumun varlığı ve mutluluğu zorunlu görüldüğü için ve muhtemel çatışmaların önünü geçmek için teşkilatlanmıştır (Tekerek, 2020). Cumhuriyet'in ilk yıllarında başlayan imar faaliyetlerinin kontrollü ve hızlı bir biçimde devam edebilmesi için inşaatlarda çalışan inşaat işçilerinin mevcut koşullarının değiştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle de işçilerin özlük hakları, verimli çalışması, ortaya çıkabilecek çatışmaların önlenmesi için cemiyet ya da birlik adı altında teşkilatlanmalar başladı. Dolayısıyla Anadolu'nun çeşitli yerlerinde kurulan meslek örgütlerinin

teşkilatlanması devlet eliyle gerçekleşmiştir. Çanakkale İnşaat İşçileri Cemiyeti 1930'da kurulmuştur² (BCA. 490.01.594.50.3.75).

*Tablo 1.Cemiyetin işleyiş şeması şöyledir
(BCA. 490.01.594.50.3.75).*

Vilayet dahilindeki şubeleri	Yok
Reisi ve idare heyeti	Reis- Ali Nihat Efendi, Katip- Asım Efendi, Veznedar- İsmail Efendi Azalar- Seyfi, Mehmet, Mehmet, Hüseyin
Aza adedi	85
Nereden yardım gördükleri	Aza aidatı, müsamere, gezinti hasılatı.

Çanakkale Vilayet Matbaası'nda basılan Çanakkale İnşaat İşçileri Cemiyeti nizamnamesinde, CHF himayesinde merkezde kurulan iktisadi ve içtimaî misyonu olan cemiyete üye olan işçilerin politika işlerine karışmamaları ilk maddede belirtilmektedir. İnşaat işçilerinin haklarını korumak üzerine teşkilatlanan birliğe, kaydolmak için inşaat işçisi olmak şarttır. İnşaat işçisi olma ifadesi de “*marangoz, dülgör, duvarcı, badanacı, sıvacı, demirci, tenekeci, boyacı, taşçı ve binanın temeli atıldıktan sonra anahtar teslim olana kadar binada çalışan sanat erbabı*” şeklinde tanımlanır (Çanakkale İnşaat İşçileri Cemiyeti Nizamnamesi, 1930, s. 1). Cemiyete girecek işçilerden, cemiyetin işlerliği ve devamı için idare heyetinin belirlediği miktarda aylık aidat alınır. Yılbaşında geçmiş yıldaki aidatlarını ödemeyenler, aza umum heyeti kararına göre cemiyetten çıkarılır.

İdare heyetinin inşaat işçileri hakkında en doğru kararı zaten vereceğinden bahseden nizamnamede: “*idare heyetinin işçiler hakkında vereceği karara işçilerin razı olması şarttır çünkü işçilerin menfaatini korumak için teşekkül etmiş cemiyet ve idare heyeti işçiler aleyhinde haksız yere karar vermez. Cemiyete mensup işçiler memleketin öteden beri örf ve adeti mucibince çalışma saatlerini tanzim ederler*” ibaresi ile alınacak kararlar konusu açıklığa kavuşur. İşçilerin kardeşçe ve barış içinde çalışmaları, bir ustanın çırağını başka bir ustanın alamayacağı, olası anlaşmazlıklarda idare heyetinin duruma müdahale edeceği ve verilen karara her iki tarafında uymasının şart olduğu ifade edilmektedir. Ustanın çırağa ihtiyaç duyması halinde idare heyeti, Darü'talim ve Himaye-i Etfal gibi hayır cemiyetlerinden çocuk isteyerek, çirak yetiştirmek isteyen

² “İzmir İşçi ve Esnaf Kurumları Birliği” başlıklı makale için bkz. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/izmir-isci-ve-esnaf-kurumlari-birligi/?pdf=3554>

ustalara verir (Çanakkale İnşaat İşçileri Cemiyeti Nizamnamesi, 1930, s. 6). Nizamnamenin diğer maddeleri şöyledir:

- 1- Cemiyete mensup işçilerden birisi bir yerde bir iş yaptığı zaman, başka bir işçinin çalışmasına ihtiyaç duyarsa, cemiyet üyesi olmayanlar çalıştırılmaz. Çalıştıracağı işçinin cemiyete üye olması şarttır.
- 2- Bir işçi inşaatta iş alacağı zaman işverenle kendi arasındaki maddi konularda, kendisinin zarara uğrama ihtimali düşünülerek bazen cemiyet tarafından uyarılır. Ancak idare heyeti alacak verecek işlerine kefil olmaz.
- 3- İdare heyeti, cemiyetin şahsiyeti maneviyesi namına icap ettiği taktirde bir iş deruhte edebilir. Bu taktirde yapılacak işte, kendi ihtisas şubeleri dahilinde ve yevmiyelerini vererek cemiyet efradını çalıştırmaya mecburdur.
- 4- Cemiyet kefaleti altında iş alan bir işçinin hastalanması durumunda, işçi iyileşinceye kadar cemiyet onun nam ve hesabına o işi ikmale uğraşır. Olası bir iş kazasında eğer bir işçi vefat ederse cemiyet yine işi üstlenir ve iş tamamlandığında hasıl olacak kar tamamen işçinin ailesine verilir.
- 5- Cemiyete üye olan bir işçi, bir işi üstlendiğinde isterse kendi ile mal sahibi arasında bir mukavele yapabilir ve bu durumu cemiyete haber verir. Cemiyet mukaveleyi her iki tarafın yararına muhafaza eder.
- 6- Cemiyetin geliri aza aidatları ve idare heyetinin düzenleyeceği balo, müsamere ve gezinti hasılatından elde edilir.
- 7- İdare heyeti, yardıma muhtaç gördüğü azasına ihtiyacı oranında yardım eder.
- 8- Cemiyet nizamnamesinin değiştirilmesi umumi heyetin kararı ile olur. Cemiyette mukayyet azanın yarısından bir fazlasının oy vermesi şarttır (Çanakkale İnşaat İşçileri Cemiyeti Nizamnamesi, 1930, s. 6-7-8).

Çanakkale İşçiler Birliği'nin, sendikal bir örgütlenme olmadığını söylemek yanlış olmaz. 1930'lu yıllarda sınıf bilinci ya da dayanışma içinde bir örgütlülük halinden bahsedemediğimiz gibi, iş ve iş verenle ilişkileri hakkında da net bir bilgiden söz edemeyiz. Cemiyetin en öne çıkan sorumluluğu, işçilerin çıkarlarını korumak ve işçi ile iş veren arasında bir köprü kurmaktır. Çanakkale'deki inşaat işçilerinin çalışma koşulları, ücret politikası, çırak yetiştirme ve toplumda daha huzurlu bir yaşam sürdürme çabalarına gayret eden birliğin kontrol mekanizması olarak toplumsal dayanışmaya öncülük ettiği açıktır.

1936’da çıkarılan birinci İş Yasası, 1934 tasarısı esas alınarak hazırlanmıştır.³ 1936 İş Yasası ve sonraki yasalar, düzenleyici olmaktan çok koruyucudur. Çanakkale İnşaat İşçileri de İş Yasası’nın çıkmasından oldukça memnun görünmektedir. Söz konusu memnuniyetlerini Çanakkale Halkevi’nde partiye iletmek için büyük bir toplantı yaparak sevinçlerini toplu halde dile getirmişlerdir (‘‘Çanakkale Halkevi’’, 1936, s. 4).

2. Çanakkale Sandalcılar ve Mavnacılar Cemiyeti

Sandalcılar ve Mavnacılar Cemiyeti’nin geçmiş yıllardaki çalışmalarına baktığımızda, cemiyetin Kurtuluş Savaşı’nda İstanbul’daki gizli gruplar arasında anıldığını görmekteyiz. Savaş esnasında İstanbul’dan Anadolu’ya idari tecrübesi olan kişi ve subaylar sevk edilmiştir. Kaçırma operasyonlarında Anadolu’daki subay ve idareci kadronun tamamlanmasında ve sevkinde Sandalcılar ve Mavnacılar Cemiyeti önemli görevler üstlenmiştir (Çukurova, 1986). Cumhuriyet ilan edildikten sonra da söz konusu cemiyet bir meslek örgütü kategorisinde, denizcilik sektöründe faaliyet göstermiştir. Denizcilikle uğraşan işçilerin, esnafların haklarını korumak ve aralarındaki dayanışmayı sağlamak üzere teşkilatlanmıştır.

Küçük bir kıyı kenti olan Çanakkale’nin, cumhuriyetin ilk yıllarında temel iktisadi faaliyetleri liman işleri ve balıkçılık üzerine şekillenmiştir. Çanakkale merkezde kurulan cemiyetin temel amacı esnaf üyelerinin çıkarlarını korumak ve sanatlarının ilerlemesine yardımcı olmaktır (BCA. 490.01.594.50.3.49). Cemiyetin kuruluş tarihi bilinmemekle birlikte, bölgedeki diğer cemiyetlerin kuruluş tarihleri göz önünde bulundurulduğunda, 1930’lu yılların başlarında teşkilatlanmış olması kuvvetle muhtemeldir. Cemiyetin idari şeması şu biçimdedir:

Tablo 2. Cemiyetin idari şeması şu biçimdedir

Reis ve idare heyeti	Reis: Eczacı Tahsin Halit Bey Katip: Sandalcı Osman Efendi Muhasip: Sandalcı Nazmi Efendi Veznedar: Sandalcı Recep Efendi Azalar: Üçü de sandalcı olan Niyazi, Arap Rıza ve Mustafa Efendiler
Vilayet dahilindeki şubeleri	Yoktur
Aza adedi	54
Nereden yardım gördükleri	Azalardan alınan aidat, her türlü teferruat

³ Ayrıca bkz. (Tekerek, 2020, s. 191-192).

Şimdiye kadar faaliyette derecesi

İyidir

Geçimini denizden sağlayan Çanakkale sandalcılarının temel uğraşı balıkçılıktır. Çanakkale Boğazı, Gelibolu'dan Seddülbahir'e (Trakya kıyısı) Çardaktan Kumkale'ye (Anadolu kıyısı) 68 km uzunluğundadır. Baştan başa bir zenginlik yeri olan boğaz, dünya ölçeğinde çıkan balıkları ve balıkçılık sanatının değeri ile anılır. Çanakkale'de çıkan balıkların çeşit ve sayıları ülke ekonomisindeki rolü bunu açıkça gösterir. Gerek Anadolu gerek Trakya koy ve kıyılarında kış ve yaz aylarında her çeşit balık çıkar. Özellikle Mayıs, Haziran, Temmuz aylarında en çok Sardalya balığı tutulur. Gelibolu'da konserve makineleri ve birçok tuzlama mağazaları vardır. Gelibolu'nun eskiden beri ün alan sandalyesi en çok İstanbul ve İzmir'e sevk edilmektedir. Yaz aylarında bol çıkan balıklar arasında Kupa, Kılınç satışı çoktur. Nara'da bir dalyan, Gelibolu ve Lâpseki kıyılarında küçük birkaç dalyan vardır. Boğaz'ın her yanından tutulan balıklar Çanakkale'ye getirilir; şehir ve kazalarda satıldıktan sonra, İstanbul ve İzmir'e gönderilir (*"Boğaz'ın her yanından tutulan balıklar"*, 11.02.1938, s. 5). Kentin coğrafik olarak ticaret ağının göbeğinde olması, alım ve satımı diğer şehirlerle kıyaslandığında, pazar bulma konusunda avantajlı konuma taşımaktadır (Erat, 2019, s. 18). Ancak sandalcılar sadece balıkçılık ile uğraşmaz. 1932 yılında Son Posta gazetesinin bir haberine göre, Çanakkale vapuruna binen yolcuları taşıyan sandalcılar, anlaşarak günlük kazançlarını aralarında bölüşmektedir. Bu durumda rekabet ortamı oluşmamakta ve kimi zaman sandalcılar istedikleri fiyatı talep etmekte; vatandaşlar bundan çok zarar görmektedir. Örneğin *"vapurlar karaya 30-40 metre mesafede demirlemekte, sandalcılar bu kısa mesafe için 1 liradan aşağı para kabul etmemektedir."* Sandalcıların bu gayri resmi taleplerinden mağdur olan Çanakkaleli vatandaşları korumak da Sandalcılar Cemiyeti'nin kuruluş gerekçelerinden olabilir (*"Vapurlar karaya"*, 08.12.1932, s. 14). Nizamnamenin diğer maddeleri ise şöyledir:

- 1- Cemiyet, ticaret ve sanayi odasından alınacak bir örnekle esnafın ismini, memleketini, yaşını ve hangi iskelelerde sanatını icra ettiğini gösterir bir defter tutmaya mecburdur. Ölüm ya da sakatlanma gibi durumlarda, vukuatı takip etmek için ayrı bir defter tutulacaktır.
- 2- Cemiyetin senelik geliri ve masraflarını gösteren bir bütçesi olacaktır. İş bu bütçe, ticaret ve sanayi odası tarafından onaylandıktan sonra geçerli olacaktır. Bütçenin geliri, esnafın her sene ödediği aidatlardan ibarettir.

- 3- Aidat miktarı, cemiyet tarafından tayin ve tespit olunur. Bunun haricinde herhangi bir sebeple ya da bahane ile para toplanmaz.
- 4- Cemiyetin teşekkülünden sonra esnafın emniyeti ve kontrolü, talimatnameye uygun biçimde tanzim edilecektir. Bir nüshası ticaret ve sanayi odasına verilecektir.
- 5- Cemiyetin leh ve aleyhine ikame olunacak davalarda husumet cemiyetin reisine teveccüh eder.
- 6- Cemiyet, ticaret odasının göstereceği bir yerde toplantılarını yapar, bütün esnaf cemiyete katılmaya ve belge almaya mecburdur.
- 7- Cemiyetin idare heyeti 7 azadan oluşur. Birliğin genel kongresi senede bir defa aralık ayı içinde toplanır.⁴

1934 yılında Tekirdağ'da 'Sandalcılar Cemiyeti' adıyla esnaf arasında Çanakkale'dekine benzer bir cemiyet kurulduğunu görmekteyiz ('Sandalcılar Cemiyeti', 1934, s. 3).

3. Lâpseki Bağcılar Birliği

Trakya bölgesinin önemli ekonomik kaynaklarından olan bağcılık yöre halkının temel geçimini sağlayan tarımsal faaliyetlerin başında gelir. 1933 kayıtlarına göre senede 1,5 milyon kilo üretilen Lâpseki üzümü ('Lâpseki üzümü', 1933, s. 2) üzüm üreticilerini örgütlenmeye ve daha sistemli olmaya sevk etmiştir. Erat'ın 'Çanakkale Sanayi ve Ticaret Tarihi (1923-1960)' başlıklı tezinde ifade ettiği üzere; Çanakkale'de bağcılığın mazisi 3000-4000 yıl öncelerine dayanmaktadır ve şu ifadeler kullanılmaktadır:

"Karasakız (Bozcaada), Sıdalan (Bayramiç), Gelibolu Çavuşu (Gelibolu), Mandagözü (Umurbey- Lapseki), Kalabaki ve Mavrelli (Gökçeada) gibi yöresel üzüm çeşitleri ile Milli Koleksiyon Bağlı oluşturulmuş ve 77 adet üzüm çeşidiyle Çanakkale Türkiye'nin ilk sırasında yerini alır" (Erat, 2019, s. 9).

1932'de Milliyet gazetesinde yayınlanan 'Muhabir Mektubu' başlıklı bir yazıda Lapseki'nin üzüm bağlarının verimliliğine dikkat çekilmekte ve kazanın en önemli ihtiyaçlarının başında üzümçülüğün iyileştirilmesi olduğu ifade edilmektedir. Söz konusu iyileştirme ile ilgili şu tespitler yapılmaktadır:

".... Kaza halkı sıtmadan kırılmaktadır. Bir dirhem kinin yoktur. Doktor da yoktur. Burada deniz kenarında Rumlardan kalma güzel bir mektep vardır. 7 dershaneye içinde 217 talebe okumaktadır. Bunlardan başka eğitim çağındaki 150 çocuk mektepsizlikten sokaklarda

---

⁴ Bkz. EK I-II.

dolaşmaktadır. Lâpseki’de bin bir güçlüklerle yetişen üzümlerin Tekirdağ fabrikası tarafından satın alınmaması ise bir başka sorundur. Halk burada külliyetli üzüm çıkarıyor ve ümitler besliyor. Sonradan da üzümlerine piyasa bulamıyor. Hiç olmazsa Tekirdağ’daki şarap fabrikası çoktan beri harap vaziyette bulunan Lâpseki’nin imdadına yetişmelidir. Her ne kadar bu üzümler de Gelibolu’ya sevk olunmakta ise de iktisadi olarak bağcılarını tatmin etmemektedir. Bu üzümlere bir pazar bulmak ve halkın yüzünü güldürmek gerekir” (‘Kaza halkı sıtmadan kırılmaktadır’, 1932, s. 6).

1930’lu yıllarda Lâpseki’nin sosyo-ekonomik ve kültürel hayatı hakkında detaylı bilgiler veren bu köşe yazısının yayınlanmasından yaklaşık iki sene sonra 17.02.1934’te Lâpseki Bağcılar Birliği kurulur. Birliğin temel amacı Lâpseki üzümlerinin üretimi, geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için çalışmaktır (BCA. 490.01.594.50.03.13). Coğrafi olarak kıyı şeridinde yer alan Lâpseki kazasının üzüm bağları, aynı zamanda ülke tarım ekonomisinin de öne çıkan faaliyetlerindedir. Dolayısıyla mahsulden iyi verim almak, nakliyesini sağlamak ve bağlarda çalışan tarım işçilerini organize etmek ‘Lâpseki Bağcılar Birliği’nin’ kuruluş amaçlarındandır. Birliğin nizamnamesine fiziki yapısı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Tablo 3. Cemiyetin fiziki yapısı

Cemiyetin İsmi	Lâpseki Bağcılar Birliği
Vilayet Dahilindeki Şubeleri	Yoktur
Reis ve idare heyetleri	Reis- Hacıtemoğlu Hüseyin Çavuş Katip- Ziraat Memuru Vahap Bey Azalar- Süleyman Rüştü Efendi, Hüsamettin ve Lütfi Efendiler, Kahvesi Halil, Kara Mehmet ve Emin Efendiler
Aza adedi	49
Nereden yardım gördükleri	Müsamere, iane, teberru gazete
Şimdiye kadar faaliyet derecesi	Yenidir

Lapseki Bağcılar Birliği’nin diğer maddeleri şunlardır:

- 1- Her bağcı, bağının büyüklüğü ya da mahsulü ne kadar olursa olsun birliğin azası olarak kaydolur.

- 2- Birliğe aza olanlar, birliğin idamesi için senelik mali durumlarına göre cüzi bir aidat vermeye mecburdur.
- 3- Birlik, heyeti umumiye tarafından seçilen bağcılardan (8 aza) oluşur. Heyeti umumiye her ay toplanarak yapılan işleri görüşür.
- 4- İdare heyeti, üzüm sevk ve satış merkezleri ve ticaret odaları ile daima temas halindedir. Mahsulün yüksek fiyata satılması, iyi şartlarda sevk edilmesini sağlamakla görevlidir. Erken olgunlaşan ve bekletilmesi uygun olmayan yemeklik üzümler sahibi tarafından talip olan kişilere satılabilir. Süzüm sahipleri sattığı fiyatı idare heyetine haber vermek zorundadır.
- 5- Üzümlerin İstanbul'a satışı için idare heyeti tarafından seçilen 2 aza, İstanbul ya da diğer bölgelere gidebilir. Azaların masrafı idare heyetinin onaylayacağı bütçe doğrultusunda birlik tarafından karşılanır.
- 6- Bağcılar mahsullerinin piyasada yüksek bir fiyata satmak için mahsullerini hastaliksız yetiştirmeye çalışacaklardır. Bunun için Ziraat memurluğunun yaptığı ilan gereğince bağların kükürtlenmesi ve gözsaçı ile vaktinde ilaçlanması gerekmektedir. Buna uymayan ve ihmal edenlerin bağına bağcılar birliği müdahale edecek ve bağa ilaç atacaktır. İlaç masraflarını da bağ sahibinden tahsil eder.
- 7- İdare heyeti, satış esnasında şaraplık üzümleri inceleyerek, hastalıklı ve bozuk gördükleri üzümlerin sevkiyatını yapmaz. Memleket çıkarı için yapılan bu hareketten dolayı da idare heyeti hiçbir sorumluluk kabul etmez.
- 8- Üzümler hastaliksız ve bozuk olmadığı takdirde bağ sahipleri satışa uygun muamele görecektir. Aksi bir durumda idare heyeti sorumlu olacaktır.
- 9- Birliğin işlerini teftiş ve denetlemek üzere bir denetleme heyeti oluşturulur. Denetleme ekibi kaymakam tarafından seçilir.
- 10- Birliğin teşkilatlanmasından bir süre sonra, heyeti umumiyenin isteği ile birlik kooperatif haline dönüştürülecektir. Birlik 15.11.1934'te kooperatif haline gelir.
- 11- Uygulanmasında günlük çekilen maddelerin değiştirilmesi heyeti umumiye aittir.

Lâpseki bağcılarının temel sorunlarının başında nakliye gelmektedir. Uzun emekler neticesinde yetiştirilen üzümler, yeterli araç olmaması nedeniyle kimi zaman yelkenli kayıkları ya da Gelibolu'ya uğrayan vapurlarla İstanbul'a gönderilmektedir. Uzun süre bekletilmeye uygun olmayan üzüm, kavun ve karpuz gibi ürünler hava şartları uygun olmadığı zamanlarda küfelerde

çürümeye yüz tutmakta ve en son denize dökülmektedir. Bu yorumumuzu destekler nitelikteki Cumhuriyet gazetesinin haberine göre:

“... bağcıların zararı çok büyüktür. Kimi zaman kayıklar batmakta insanlar bozulmaktadır. İstanbul’un üzüm ihtiyacının önemli bir kısmı, İstanbullular tarafından tanınmış Lâpseki üzümlerinden karşılamaktadır. Nakliyenin zorluklar ve fuzuli masraflarla yapılması, kaza ekonomisini zarara uğratmaktadır. Bu sorunun çözümü için hiç olmazsa Antalya ve İzmir’den gelen vapurların özel günler haricinde Lâpseki limanına uğramaları gerekmektedir” (‘Bağcıların zararı çok büyüktür’, 1933, s. 2).

Çanakkale Vilayet Gazetesi’nde Ziraat Fen Memuru C. Tanışman’ın konu ile ilgili istatistiki verilere dayanan çalışması da oldukça dikkat çekicidir. Lâpseki Bağcılığını detayları ile anlatan Tanışman:

“... fakat ne yazık ki bağcılığımızın ilerlemesi için gösterilen alaka kadar, üretimdeki para ile sürümünü düşünen yok. Vilayetimizdeki Lâpseki, Bozcaada, Gelibolu üzümlerinden, kalite ve miktar açısından Lâpseki bağcılığı daha da öne çıkmaktadır. 3,250.000 kütük bağ olan Lapseki’de senede ortalama 6 milyon yaş üzüm elde edilmektedir. Rakamlara dayanan malumat bize şu kanaati verdi: Lapseki’de bağcılık halen birleşmiş ve muvaffak olmuş bir ziraat şubesidir. Maalesef, üretim masrafının çokluğu maliyet fiyatını da yükseltmiş ve alıcı sayısını azaltmıştır. Bağcının eline satış parasının 4/1’i bile geçmemekte ve kendisine mal olan fiyattan çok aşağı bir rakama yaş üzüm satmaktadır. Bağcılık işi çok masraflı ve masrafları peşin ödenerek üretilen, meyvesinin dayanmasından dolayı çabuk pazara çıkarılması gereken bir iş koludur. Bu nedenle öncelikli olarak devlet himayesine ihtiyaç bulunmaktadır. Lapseki’de bir şarap fabrikası yapmak ve o zamana kadar da üretilen üzümün hiç olmazsa %50’sini değerinde inhisarların satın alması gerekmektedir. Böylece satış sahasının genişlediğini gören halk bağcılığın idamesi, genişletilmesi hususunda hiç şüphesiz fazla üretim için kendiliğinden, hiçbir teşvike gerek kalmadan canla başla çalışacaktır. Malı kıymetlenecek olan bağcıya iş zamanlarında kredi açacak mahalli kurumlara ayrıca ihtiyaç vardır. Bunun için Lâpseki, Bozcaada, Gelibolu’da birer bağcılık kooperatifi kurmak bağcılığımızın hal ve istikbalini kurtaracaktır.” (‘Vilayetimizdeki Lâpseki’, 1935, s. 2). Sözleri ile Lapseki üzümlerinin nasıl ve hangi yöntemlerle kıymetlendirileceğinin tespitlerini yapmaktadır.

Ziraat Memuru C. Tanışman’ın dikkat çektiği kooperatifleşme hususu aslında birliğin kooperatife dönüşmesi ile 1934’te resmileşmiştir. Ancak görünen o ki sadece kâğıt üzerinde kalan

bir uygulamadan öteye geçememiştir. Lâpseki gibi Karabiga da bağcılık ve üzüm yetiştiriciliği konusunda verimli bir yerdir. Akşam Gazetesi'nin haberine göre 1935'te Karabiga'da neredeyse bağısız hiç kimsenin olmadığı ifade edilmekte ve *"kasabadaki bağlarda 300.000 kütük olduğu ve üzümlerin Mürefte yapıncağı cinsinden olduğu"* belirtilmektedir. Tıpkı Lapseki'de olduğu gibi Karabiga bağcılarının da üzümlerinin Tekirdağ fabrikası tarafından alınmaması, üzüm pazarını sıkıştırmaktadır. Dolayısıyla üzümler kendi bölgelerinde tüketilmekte ve bir kısmının da pekmez ya da şarap yapıldığı görülmektedir (*"Kasabadaki bağlarda 300.000 kütük"*, 1935, s. 4).

Lâpseki bağcılığını geliştirmek ve üzümlerin daha verimli hale getirilmesi için çalışan Lapseki Bağcılar Birliği'nin çalışmalarını organize biçimde sürdürmeye çalıştığını görmemiz mümkündür. Nakliye sorunları ve bağcıların üzümlerinin ellerinde kalması, onları üzüm yetiştirmekten uzaklaştırırsa da birliğin çalışmaları neticesinde bölge üzümlerindeki verimlilik oranı da doğru orantılı biçimde artmaktadır. Kimi zaman yağmurun az yağması, diğer meyvelerin verimini düşürürken bağlar bu durumdan etkilenmemektedir. İyi ürün veren bağlardan devletin - Lâpseki ve Bozcaada'dan- üzüm satın alması yetiştiricileri memnun etmektedir (*"İyi ürün veren bağlar"*, 1935, s. 5). Yerel basında çıkan haberlerde, Çanakkale'de bir sanat halini almış olan bağcılığın geliştirilmesi için, babadan öğrenilen yöntemler yerine modern tekniklerin öğrenilmesi şart olarak kaydedilmektedir. Nitelik ve nicelik açısından kaliteli üzüm yetiştirilmesi ancak modern yöntemlerin, bağcıların çocuklarına öğretilmesi ile mümkün olabilir. Örneğin bunun için bağcılık okulları, kursları açılabilir (*"Bağcılık okulları, kursları"*, 1935, s. 1).

Çanakkale üzümleri ve bağları kimi zaman hastalıklardan dolayı zarar görmektedir. Örneğin, 1936 senesinde Çanakkale bağlarının genelinde ve Lapseki'de Mildyu isimli bir hastalık baş gösterir. Bağ sahiplerini endişelendiren ve neredeyse tüm bağlar bu hastalıktan harap olmuştur (*"Lapseki'de Mildyu isimli bir hastalık"*, 1936, s. 5). Sadece Çanakkale değil Trakya bölgesinin tamamından her yıl 5-6 milyon kilodan fazla şarap elde edildiği düşünülürse; ulusal basında çıkan haberlerde bağcılığın iyileştirilmesi için filoksera hastalığına direnç gösteren yeni bağların oluşturulması ve Amerikan çubukları ikame etmek yeni bir fikir olarak tavsiye edilmektedir. Aynı zamanda bağların imarı için de İnhisarlar Vekâlet'inin desteği şart görülmektedir (*"İnhisarlar Vekâlet'inin desteği"*, 1939, s. 6).

Sonuç

Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle başlayan süreç içerisinde toplumsal dönüşüm hamleleri hız kaybetmeden devam etmiştir. Toplumda sosyo-kültürel ve ekonomik refahın iyileştirilmesi adına atılan adımlardan birisi de geçmişi Osmanlı Devleti'nde vakıf ve lonca teşkilatlarına dayanan

mesleki örgütlenmelerdir. Batı'daki mesleki kuruluşlarla aynı sistemaktikte kurulmayan mesleki örgütlenmeler; birlik, cemiyet ya da dernek isimleri ile yurdun pek çok yerinde teşkilatlanmaya başlamıştır. CHP'nin 'halkçılık' ilkesi temelinden yola çıkılarak betimlenen sınıfsız, kaynaşmış ve aynı ideal etrafında toplanmış bir kitle idealinden yola çıkılarak teşkilatlanan örgütlerde bütünleştirici ve birleştirici bir yol izlendi. Mesleki örgütler sınıfsal bir mücadelenin ürünü değildi. Ulus-devlet anlayışında milli birlik ve beraberliğin zedelenme ihtimali nedeniyle, sınıfsal farklılıklar üzerine gidilmedi. Tersine sınıfsal mücadele ve farklılıklar ortadan kaldırılarak, toplumsal bir uyum ve dayanışma içinde olan örgütlülük hali tercih edildi. CHP'nin 1931 ve 1935'de toplanan kongre nizamnamelerinde bu ifadeler somut bir biçimde izah edildi. Çanakkale özelinde düşündüğümüzde de benzer biçimde örgütlenen inşaat işçileri, sandalcılar ve mavnacılar, bağcılar sadece birer meslek kolu olarak teşkilatlandılar. Esnafın, işçilerin, çiftçilerin çatısı altına girdikleri örgütlerde siyasi fikirlere meyletmesi cemiyet nizamnamelerinin ilk maddelerinde yasaklandı. İnşaat işçileri, Çanakkale'de başlayan imar faaliyetlerin sürdürülebilmesi için inşaatlarda çalışan işçiler; kendi aralarında herhangi bir husumet çıkmadan aldıkları işleri zamanında teslim etmek, çırak bulmadaki güçlükleri aşmak ve iş verenle aralarındaki maddi ilişkiler gibi konularda üyesi oldukları inşaat işçileri cemiyetinin sorumluluğunda idiler. Benzer biçimde, sahip olduğu tüm coğrafi olanaklarını kullanma gayretinde olan Çanakkale esnafından sandalcılar ve mavnacılar da sanatlarının ilerlemesi, teknik olarak daha iyi koşulların sağlanması için bir araya gelerek 'Sandalcılar ve Mavnacılar Birliği' adı altında toplanmışlardır. Feribotlara yolcu taşımak, balıkçılık gibi uğraşları olan sandalcılar genel olarak deniz ve liman işleri uğraşmaktadır. Türkiye ekonomisine tarımsal yönden önemli bir katkı sağlayan Çanakkale üzümünün daha iyi şartlarda yetiştirilmesi için 'Lâpseki Bağcılar Birliği', üyeleri olan bağcılar örgütlü bir çatı altında toplamıştır. Böylece daha kaliteli ürün elde etme, mevcut kâr marjını arttırma, nakliye ve pazar sorunlarını çözmek için bağcılık sanatının teknik anlamda da iyileştirilmesine çalışmışlardır. Bahsettiğimiz bu üç birliğin kimi zaman, çalıştıkları meslek gruplarının problemlerini ve sorunlarını basın-yayın organları aracılığı ile dile getirdiklerini görmekteyiz. Ulusal ve yerel basında karşımıza çıkan haberlerde cemiyet üyeleri ekonomik açıdan yaşadıkları güçlükleri ve söz konusu güçlüklerin giderilmesi için çözüm yollarını kamuoyu ile paylaşmışlardır. Ancak cemiyet üyelerinin emek-sermaye, çalışma saatleri, iş verenle ilişkileri ya da aldıkları ücret konularında herhangi bir taleplerinin olmadığını söylememiz mümkündür.

Sadece bağlı oldukları birliklerin nizamnamelerine uygun biçimde, yani iktidarın öngördüğü ölçülerde birleştirici-bütünleştirici rollerini sürdürmüş görünmektedirler.

Kaynaklar

Resmi Yayınlar

T.C Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Daire Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA).

CHF Nizamnamesi ve Parti Programı. (1931). TBMM Matbaası.

Çanakkale İnşaat İşçileri Cemiyeti Nizamnamesi.(1930). Çanakkale Vilayet Matbaası.

Sürelî Yayınlar

Bağcıların zararı çok büyüktür. (24 Temmuz 1933). *Cumhuriyet*, s. 2.

Bağcılık okulları, kursları. (01 Ekim 1935). *Çanakkale Vilayet Gazetesi*, s.1.

Boğaz'ın her yanından tutulan balıklar (11 Şubat 1938). *Yeni Asır*, s. 5.

Çanakkale Halkevi. (18 Haziran 1936). *Cumhuriyet*, s. 4.

İnhisarlar Vekâlet'inin desteği. (25. Ocak 1939). *Akşam*, s. 6.

İyi ürün veren bağlar. (14. Ağustos 1935). *Akşam*, s. 5.

Kasabadaki bağlarda 300.000 kütük. (01 Haziran 1935). *Akşam*, s. 4.

Kaza halkı sıtmadan kırılmaktadır. (19 Ekim 1932). *Milliyet*, s. 6.

Lâpseki üzümü. (24 Temmuz 1933). *Cumhuriyet*, s. 2.

Lapseki'de Mildyu isimli bir hastalık. (18 Haziran 1936). *Son Posta*, s. 5.

Sandalcılar Cemiyeti. (17 Mayıs 1934). *Son Posta*, s. 3.

Vapurlar karaya. (08 Aralık 1932). *Son Posta*, s. 14.

Vilayetimizdeki Lâpseki. (01 Ekim 1935). *Çanakkale Vilayet Gazetesi*, s.1.

Alacı, B. (2022). İzmir İşçi ve Esnaf Kurumları Birliği, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/izmir-isci-ve-esnaf-kurumlari-birligi/?pdf=3554>

Albayrak, M. (2010). Kemalizmin Düşünsel Temelleri ve Tarihsel Oluşumu. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XXVI, 307-344.

Çaha Ö. (1995). Cumhuriyet Türkiye'sinin İlk Yıllarında Sivil Toplum, *İslami Araştırmalar*, 8, 2, Bahar. 99-113.

Çukurova, B. (1986). Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul Gizli Grupları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2 (5), 519-526.

Duman, D., & Bayburt, B. (2018). Türkiye İşçi Tarihine Kısa Bir Bakış Ve İşçilerin İlk Kitlesele Yürüyüşü: Çorum Belediye İşçilerinin Yürüyüşü. *Belgi Dergisi*, 2(16), 944-960.

Erat, E. (2019). *Çanakkale Sanayi ve Ticaret Tarihi (1923-1960)* [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. Yök Tez.

Gülmez M. (1983). Tanzimat'tan Sonra İşçi Örgütlenmesi ve Çalışma Koşulları (1839-1919). *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İletişim Yayınları, İstanbul. (792-802).

Gülmez, M. (1983). Tanzimat'tan Sonra İşçi Örgütlenmesi ve Çalışma Koşulları (1839-1919). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, 3, 792-802.

İleri, Ü. (2008). Tek Partili Dönem'de (1923-1946) İşçi Örgütlenmelerini Güçleştiren Ve Hazırlayan Etmenler. *TÜHİS İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 21(5-6), 70-92.

Lale, A., Kaymaz Mert, M. (2019). Türk Sivil Toplumunun Tarihi Gelişimi: Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet'e Mukayeseli Bir Analiz (1839-1950). *International Social Sciences Studies Journal*, 5 (49), 6390-6399.

Tanışman C. (1935, Mayıs 02), Bağcılığımız, *Çanakkale Vilayet Gazetesi*.

Tekerek, M. (2020). Cumhuriyet Halk Partisi İktidarında İşçiler (1923-1938). *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 20 (40), 175-199.

Toksöz, F. (1983). Dernekler, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, 2. c. *İletişim kitabı içinde*, 365-386.

Yüceer S. (2022). Kemalizm, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kemalizm/>

Ek: I

(BCA. 490.01.594.50.3.50)

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ --2--
CUMHURİYET ARŞİVİ

- 10- Esnaf arasındaki itilafı esnafa müteallik ve rizayı tarafeyne mukarin olarak muslih sıfatıyla verdikleri kararları ticaret odasına tescil ettirerek muhakim nezdinde vuku bulan meselelere misillu tarafıyn hakkında nafiz ve müteber olur .
- 11- Cemiyet tarafından Sülhu mütezammin verilen kararlar bir defteri mahsusa ayrıntı kayt edilip tarafeyn ile içtimada hazır bulunan reis ve azalar tarafından imzalanır .İşbu kararların cemiyet mührüyle ve reis ve kâtibin imzalarıyla müseddek birer sureti tarafeyne ita olunur . Cemiyet Sulh için verdiği bu kararlardan dolayı bir güne harç ve resim alamaz yalnız tarafeyne verdiği karar suretleri damga resmine tabidir .
- 12- Cemiyetin leyh ve aleyhine ikame olunacak davalarda husumet cemiyetin reisine tevceh eder .
- 13- Cemiyetin todanın göstereceği bir mahalde muayyen bir içtima-kâhı olduğu gibi bütün esnaf cemiyete kayt olunmağa ve hüviyet varakası almağa mecburdur .
- 14- Cemiyetin idare heyeti 7 azadan teşekkül eder ,bir sahibi rey olarak hükümetle irtibat vazifesini görmek üzere umumî kâtibi bulunabilir .
- 15- İdare heyeti azaları esnaf tarafından iki sene için intihap olunur ,her sene yarısı değiştirilir ,intihap zamanı bir yevm ve mekânda esnaf toplanarak kizli reyyle azayı intihap eder . intihap ticaret ve sanayi odasından gönderilecek bir memuru mahsus huzurunda icra olunur .
- 16- Cemiyetin sene başısı kânunu sanidir ,
- KONGRA-
- 17- Cemiyet umumî kongrasını senede bir def'a ve (umumî kongra) namı altında ve kânunu evvel ayı içinde akteder ,
- 18- kongranın açılabilmesi için cemiyette mukayyet ve çanak kale de bulunanan azadan yarısından bir fazlasının iştirak etmesi şarttır .
- 19- İlk toplantıda nisabı ekseriyet hasıl olamassa kongra bir hafta müddetle talik ve keyfiyet vesaiti münasebe ile iylan edilir ikinci toplantıda nisadî ekseriyet aran aksısın mevcut aza ile kongra aktedilir ,ve her türlü mukarrerat ittihaz olunur ,
- 20- Kongra : İdare heyeti reisi tarafından açıldıktan sonra bir reis ,ve iki kâtipden ibaret kongra divanı reyaseti intihabi yapılır ,
- 21- kongranın vezaifi şunlardır ,
- A: Kongra divanı reyasetinin intihabi
B: Seneyi sabıka muameletına dair idare raporunun tetkiki
C: Seneyi sabıka muamelâtı hesabıyesine dair hesap mürakiplerinin raporunun tetkiki ,
D: Ruznamede yazılı mevadin müzakeresi ,
E: (intihap senesi ise)idare ve hesap murakebe heyetlerinin intihabi
- 44

Ek II

(BCA. 490.01.594.50.3.51)

- 3 -

(Fevkalade kongra)

- 22- Ahvali mühimme ve müstaceliyete binaen idare heyeti kariyle fevkalade olarak kongra akt edileceği gibi azayı mukayyiden in nisfinin talebi üzerine idare heyeti fevkalade olarak kongra akt etme mecburdur .
- 23- Fevkalade olarak kat edilen kongrada yalnız daveti icap ettiren mesele müzakere edilir
- 24- Fevkalade kongrada ruzname hariçi her hangi bir meselenin müzakere edilebilmesi ancak kongra a mevcut azanın üçte ikisinin tahriri taleplerine vabestedir .
- (İntihabat)
- 25- Bilumum intihabat kizli reyile yapılır ,yalnız kongra divanı reasetinin intihabi reyiyi işariyle de olabilir ,
- 26- İdare heyeti için 7 azadan mürekkep bir heyet intihap edilir İdare heyetine seçilen aza ilk içtimalarında işlerinden bir reis bir kâtip ,bir veznedar intihap ederler .
- 27- Eski idare heyeti azalarının yashiden intihabi caizdir ,
- (Bütçe)
- 28- İdare heyeti gelir kaynaklarına göre celiyetin bir senelik ihtiyaclarına nazaran bir bütçe tanzim edecektir
- 29- İdare heyeti bütçe dahilinde her nevi sarfiyatı yapmağa ve tediyatta bulunmağa mezundur .
- 30- Cemiyetin gelir kaynakları şunardır .
A: Azalarda alınacak duhuliye ,
B: Tahüdatı şehriye ,
C: Vuku bulacak her nevi teberruat ,
- 31- İşbu nizammamede yazılı olmayan mevad hakkında karar ittihazına idare heyeti selahiyettardır .
- 32- İşbu nizammamede yazılı mev dın tamamen veya kısmın değıştirilmesi umumı heyetin kararına vabestedir ,

Aslı gibidir .

45